

Krzysztof Prokop

"Dokumenty Soborów
Powszechnych. Tekst grecki, łaciński
i polski", układ i opracowanie
Arkadiusz Baron i Henryk Pietras(...),
Kraków 2004 (wznowienie 2005) :
[recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 52/3-4, 437-440

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ne i materialne aspekty problematyki porozumień. Na uznanie zasługuje fakt, iż Autor monografii nie ograniczył się do przedstawiania często różnych stanowisk przedstawicieli włoskiej doktryny, ale w wielu miejscach zajął własne stanowisko, wskazując niejako pośrednio na kierunki realizacji art. 25 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Umiejętnie prowadzona przez Piotra Stanisza dyskusja z cytowanymi przez niego autorami – w tekście zasadniczym oraz w przypisach – podnosi wartość tego opracowania.

Nie umniejszając wielkiego znaczenia monografii dla poznania włoskiego modelu porozumień w sprawie regulacji stosunków między państwem i niekatolickimi związkami wyznaniowymi, jej największą wartością jest wkład Autora w dyskusję na temat możliwości realizacji art. 25 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku.

Paweł Sobczyk

Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński i polski, układ i opracowanie ks. Arkadiusz Baron i ks. Henryk Pietras SJ, t. 1 – *Nicea I•Konstantynopol I•Efez•Chalcedon•Konstantynopol II•Konstantynopol III•Nicea II (325-787)*, Wydawnictwo WAM•Księża Jezuici, Kraków 2001 (wznowienie 2003), ss. 400; t. 2 – *Konstantynopol IV•Lateran I•Lateran II•Lateran III•Lateran IV•Lyon I•Lyon II•Vienne (869-1312)*, Wydawnictwo WAM•Księża Jezuici, Kraków 2002 (wznowienie 2004), ss. 680; t. 3 – *Konstancja•Bazylea-Ferrara-Florencja-Rzym (1414-1445)*, Wydawnictwo WAM•Księża Jezuici, Kraków 2003 (wznowienie 2004), ss. 680; t. 4 – *Lateran V•Trydent•Watykan I (1511-1870)*, Wydawnictwo WAM•Księża Jezuici, Kraków 2004 (wznowienie 2005), ss. 1000.

Szczególnie eksponowane miejsce wśród źródeł prawodawstwa kościelnego zajmują dokumenty Soborów Powszechnych, na których to zgromadzeniach podejmowano rozstrzygnięcia o charakterze normatywnym nie tylko z zakresu praw wiary, ale również dyscypliny kościelnej. W tym kontekście na myśl przychodzi zwłaszcza kolejne Sobory Laterańskie (przede wszystkim czwarty), w szczególności zaś Sobór Trydencki. Również jednak wszystkie pozostałe zgromadzenia soborowe odcisnęły mniej lub bardziej trwale piętno na współczesnym prawie kanonicznym, stąd nie tylko teologowie i historycy Kościoła, ale również kanoniści współtworzą grono badaczy, którzy na co dzień obcuja w swych poszukiwaniach naukowych z dokumentami soborów. Od dawien dawna istniało zatem i żywym też pozostaje po dziś dzień zapotrzebowanie na krytyczne edycje tychże dokumentów, przy

czym wobec coraz bardziej zanikającej znajomości łaciny, o grece nie wspominając, przed badaczami stało nowe wyzwanie przygotowania czyniących zadość oczekiwaniom nauki tłumaczeń przynajmniej najistotniejszych spośród owych aktów (w optymalnym zaś przypadku – ich całości) na języki współczesne.

Na gruncie rodzimym tej potrzebie wychodzi naprzeciw zainicjowana i wcielona w życie przez dwóch krakowskich patrologów, księży Henryka Pietrasa SJ i Arkadiusza Barona, czterotomowa edycja zatytułowana *Dokumenty Soborów Powszechnych*. Kolejne jej woluminy ukazały się – w odstępach rocznych – w latach 2001-2004 nakładem zasłużonego na rodzimym rynku edytorskim Wydawnictwa WAM Księża Jezuitów, jak zaś wielkie było zapotrzebowanie na tego rodzaju publikację, dowodzi fakt, że każdy z owych tomów doczekał się już wznowienia, przy czym tak podstawowy nakład, jak i wznowienia miały po kilka dodruków. Pozycja ta bezzwłocznie też trafiła do księgozbiorów podręcznych zarówno wszystkich ważniejszych księgarni o profilu humanistycznym (przede wszystkim kościelnych), jak i do prywatnych bibliotek uczonych różnych specjalności. Rzecz zrozumiała, największe zainteresowanie wzbudziła ona w środowiskach teologicznych i historycznych, niemniej trzecią grupę, do której edycja ta adresowana jest przez wydawców w pierwszej kolejności, stanowią właśnie kanoniści (przede wszystkim ci zajmujący się dziejami prawa kościelnego i jego źródłami), stąd też właśnie obecne, z konieczności związane omówienie rzeczony publikacji na łamach „Prawa Kanonicznego”.

Każdy z tomów prezentowanego wydania, stanowiącego już zamkniętą całość, obejmuje oficjalne akty kilku kolejnych zgromadzeń soborowych. W pierwszym woluminie są to Sobory Powszechne starożytności i wczesnego średniowiecza, w drugim – wieków średnich, w trzecim – późnośredniowieczne, natomiast w ostatnim – nowożytne wraz z *Vaticanum I*. Do kompletu brakuje zatem tylko ostatniego z dotychczasowych soborów Kościoła Zachodniego, przy czym pominięcie w ramach tej edycji dokumentów *Vaticanum II* jest w pełni zrozumiałe, jako że od dawna istnieje oficjalny, polski ich przekład, kilkakrotnie wznawiany, stąd przygotowywanie nowego tłumaczenia poniekąd mijало бы się z celem. Omawiana edycja dotyczy zatem aktów wydanych przez kolejnych dwadzieścia zgromadzeń soborowych, od Nicejskiego I z roku 325 poczynając, a na przerwany w r. 1870 Watykańskim I kończąc. Większość z owych soborów odbyła się w wiekach średnich, stąd też rzeczona publikacja spotka się ze szczególnym zainteresowaniem mediewistów i zostanie potraktowana przez nich jako wydawnictwo *sensu stricto* źródłowe. Na miano takowe jak najbardziej zresztą zasługuje, zawiera bowiem teksty zarówno w ich oryginalnym brzmieniu (przede wszystkim po łacinie, obok których w przypadku starszych pojawia się również greka), jak i polski przekład. Zastosowany został przy tym bardzo wygodny dla osoby korzystającej układ z zamieszczonymi obok siebie, na sąsiednich stronach jednego rozkładu, oryginałem

i tłumaczeniem, dzięki czemu łatwo dokonać porównania obu. Co się natomiast tyczy aparatu naukowego, to jest on w owej edycji obecny, wszakże ograniczono go niemal do minimum, jako że w przypisach zamieszczono głównie odesłania do innych kanonów soborowych czy też ksiąg Pisma Świętego, brak natomiast jakichś obszerniejszych komentarzy tekstowych, służących objaśnieniu poszczególnych zagadnień wynikających z tekstu. Trudno mieć wszakże o to większe pretensje do wydawców, którzy – jako patrolodzy – postawili sobie za cel w pierwszej kolejności dostarczyć wszystkim zainteresowanym badaczom z Polski (także zresztą i osobom nie zajmującym się działalnością naukową) użyteczne „narzędzie” dla podejmowanych przez nich prac i poszukiwań, dzięki któremu nie będą zmuszeni w każdym jednym przypadku marnować czas i energię na dotarcie do trudnodostępnych w kraju, tego rodzaju zagranicznych zbiorów dokumentów soborowych, z drugiej zaś będą mieli możliwość zapoznać się z propozycją polskiego przekładu poszczególnych tekstów.

Tłumaczenia tak ogromnego materiału tekstowego A. Baron i H. Pietras nie dokonali bynajmniej sami, lecz skorzystali z pomocy kilkunastoosobowego grona translatorów (ich nazwiska wymieniane są na początku każdego z tomów – ze wskazaniem, które konkretnie dokumenty zostały przez kogo przetłumaczone). W pojedynczym przypadku, mianowicie bulli papieża Eugeniusza IV *Laetentur caeli* z 6 VII 1439, obwieszczającej zawarcie unii z Grekami i przedstawiającej jej warunki, wydawcy posłużyli się przekładem zawartym w druku z 1609 r. (mowa o dziele *Święty Powszechny Sobór we Florency odprawiony* A. Abrama w tłumaczeniu na polski jezuita K. Pętkowskiego, profesora Akademii Wileńskiej), uwspółcześniwszy jedynie pisownię oraz interpunkcję. Co się natomiast tyczy tekstów wprowadzeń (zamieszczone przed każdym kolejnym z soborów) oraz wyżej wzmiankowanych przypisów, to tu obaj wspomniani badacze zdali się już na własne siły, stąd nietrudno dostrzec, że bliższa jest im starożytność chrześcijańska, aniżeli epoki późniejsze.

Pośród wszystkich soborów najwięcej miejsca zajęło siłą rzeczy *Tridentinum*, w przypadku którego specjalista ma zresztą do dyspozycji trzynastotomową edycję *Concilium Tridentinum. Diariorum, actorum, epistolarum, tractatum nova collectio*. W tej ostatniej zebrane zostały wszakże wszelkiego rodzaju świadectwa ilustrujące przebieg obrad soborowych (korespondencja, diariusze, itp.), podczas gdy w omawianym obecnie wydawnictwie ograniczono się do samych aktów oficjalnych, które oczywiście stanowią ów w pełni dojrzały i zarazem najistotniejszy owoc prac danego zgromadzenia. Kanonistę czy historyka często jednak interesuje, wśród jakich okoliczności i często pośród jakich kontrowersji oraz stanowiących ich pochodną żywych debat rozdiły się poszczególne orzeczenia dogmatyczne czy dyscyplinarne soborów, które później miały kształtować przez wieki życie wspólnot chrześcijań-

skich. W tym zakresie prezentowana edycja zbyt wiele pomóc nie może, ale też nie taki był jej cel, stąd poczyniona tu uwaga w żadnym wypadku nie stanowi zarzutu.

Jak przystało na publikację *stricte* naukową, *Dokumenty Soborów Powszechnych* zaopatrzone zostały w indeksy – i to dość rozbudowane. Obok najczęściej sporządzanych indeksów osobowego i nazw geograficznych, nie zabrakło też indeksu rzeczowego, jak również indeksów cytatów: biblijnych, dokumentów kościelnych, pisarzy starożytnych i średniowiecznych. Stanowią one niewątpliwie ułatwienie i pomoc dla korzystających, co dodatkowo podnosi walory edycji. Skoro zaś już o tych mowa, dodajmy również, że – mimo niezbyt wyszukanej szaty graficznej – edycja ta jest „przyjazna” dla czytelnika, bowiem w poszczególnych tekstach wprowadzono wewnętrzną numerację, ułatwiającą poruszanie się w ich obrębie, na każdej stronie tzw. żywa pagina informuje, z jakich dokumentów tudzież konkretnym jego fragmentem mamy w danym miejscu do czynienia, całości zaś obrazu dopełnia duży krój czcionki i staranny, czytelny druk. Że zaś poszczególne tomy przedstawiają się dość pokaźnie, gdy chodzi o objętość (ostatni ma aż tysiąc stron!), stąd też wydawnictwo zatroszczyło się, by cały nakład wyszedł w twardej oprawie, co pozwala żywić nadzieję, że edycja ta długo będzie służyła korzystającym – bez konieczności uciekania się do kosztownej pomocy introligatora.

Na zakończenie nie sposób nie wspomnieć, iż wraz ze sfinalizowaniem prac nad całością *Dokumentów Soborów Powszechnych* A. Baron i H. Pietras przystąpili bezzwłocznie do przygotowania dzieła pomyślanego jako kontynuacja tamtej serii. Chodzi o zaplanowany również jako wielotomowy zbiór *Synody i kolekcje praw*, którego pierwszy wolumin, zatytułowany *Dokumenty synodów od 50 do 381 roku* (a więc poczynając od tzw. Synodu Apostolskiego), ukazał się już drukiem w roku 2006, zaś publikacja kolejnego zapowiadana jest na koniec następnego roku (tj. 2007). Zważywszy na profil tematyczny i zawartość merytoryczną rzeczowej nowej serii, mającej za cel przedstawienie „tekstów synodów Kościoła od jego początku oraz kolekcji praw, które kształtowały życie chrześcijan w poszczególnych okresach jego dziejów”, by poprzez to służyć „lepszemu zrozumieniu prawodawstwa kościelnego i doktryny wiary” (z tekstu *Wprowadzenia*), nie ulega najmniejszej wątpliwości, że i ta edycja spotka się z uzasadnionym zainteresowaniem ze strony kanonistów. Zapewne więc nie braknie sposobności, by również jej poświęcić w przyszłości nieco więcej uwagi na łamach kwartalnika „Prawo Kanoniczne” w ramach osobnego tekstu recenzyjnego.

Krzysztof R. Prokop